

tés volt, hogy 2007 szeptemberében Nuenenben fogadhattam őt és Tibort.

Van Gogh életének minden fontos helyszínére ellátogattunk Nuenenben, majd Amszterdamban a Van Gogh múzeumot és a Kroller-Muller múzeumot tekintettük meg. Imre és Tibor nagy örömeire szolgált, hogy a Van Gogh-források közelében lehetek. Sajnálatos módon, egészségügyi okok miatt Imre nem tudott személyesen részt venni a 'Vincentre' megnyitóján 2010 szeptemberében.

Barátságunk legigazabb jeleként, 2005-ben Imre számos grafikai munkát ajándékozott nekem a Van Gogh-gyűjteményéből. Ekkor kaptam tőle a Herczeg Klára által készített Van Gogh-mellszobrot is.

Meg vagyok róla győződve, hogy Magyarországon senki sem tud annyit Vincent van Gogh életéről és munkásságáról, mint Soós Imre. Ő rendkívüli, a művészet és hazája iránt igazán elkötelezett ember.

Mindezért szeretném őt szívből köszönteni 90. születésnapja alkalmából. S bár az elmúlt években egészségi állapota hanyatlott, szellemi frissessége a mai napig is megmutatja, milyen kimagasló elmével van dolgunk.

Drága Imre, szívből kívánok neked sok szerencsét!!!

Egyben a Kisgrafikabarátok Egyesülete magyar grafikusait is szeretném üdvözölni azért, ahogyan tiszteletüket fejezik ki a mi holland művésznünk, Vincent van Gogh iránt. Külön köszönöm a gratulációjukat, melyet a Vincentre megnyitására tőlük kaptam.

Legdrágább barátom, Imre, remélem, hogy barátságunk még sok mindent tartogat a számunkra.

Ton de Brower
Nuenen (NL)

Árvai-Nagy Krisztina fordítása

A MŰVÉSZET, A KÖZÖSSÉG SZOLGÁLATÁBAN

dr. Soós Imre 90 éves

Gyémántdiplomás jogász, ám a XX. századi történelmünknek sajátosságai révén, a Betonútépítő Vállalat bérosztályának vezetőjeként vonult nyugdíjba. A művészethez 1942-ben került közelebbi kapcsolatba, amikor vezetője és tolmácsa volt annak a – Képzőművészeti Főiskola hallgatóiból álló – csoportnak, amely a firenzei festőversenyen képviselte hazánkat. Még ebben az évben tagja a Központi Levente Művészegyüttesnek. Később ifjúsági vezetője a Muharay Elemér és Balla Péter által szervezett ének-, zene- és táncegyüttesnek. A csoporttal az orosz megszállásig bejárta az egész országot, de Weimarba is eljutott és az 1943. évi szárszói konferencián is szerepelt. 1968 és 1979 között az Építők Műszaki Klubjában Almár György építésszel együtt Művészetbarát Kör szervezett, amely fennállása alatt 236 összejövetelt rendezett. A kör közel 30 kiállítási katalógusának a bevezetőjét írta meg, többek között Fery Antalról, Kőhegyi Gyuláról, König Róberttről, Stettner Béláról. A Magyar Nemzeti Galéria Baráti Körének kezdetektől tagja (mint jubileumi kiadványukban olvasható: műterem látogatók, kirándulások szervezője) 85 éves korában mondott le al-

elnöki tisztségéről. Elvégezte a TIT hároméves esztétikai tanfolyamát, a társulat keretében 260 előadást tartott különböző művészeti kérdésekről. A Beton Alapítványnak 80 éves koráig kurátora. Tagja a Magyar Régészeti és Művészettörténeti Társulatnak. A Művészetbarátok Körének alapító tagja, az egyesület folyóiratában, a Művészet és Barátaiban eddig több mint 60 cikke jelent meg.

Ezek a tények, amelyeket e sorok írója dr. Soós Imre különböző kéziratok emlékezeiből csempésztett össze, kiválóan tükrözik önként vállalt, közérdekű, közösségi tevékenységét. E nélkül ugyanis nem értékelhetjük eléggé a kisgrafika népszerűsítéséért végzett sokoldalú munkásságát. Élete során mindig megtalálta (vagy a feladatok találták meg őt) azt a lehetőséget, hogy folyamatos önművelése során szerzett ismereteit, élményeit, kutatásainak eredményeit megossza másokkal. (A hadifogolytáborban – többek között – a népdalról tartott előadást, a Terézváros című lapban a kerület őshonos fáiinak megmentéséért protestált.) Nos, ez az előbb említett szándék, készség, minden szépre, jóra való hajlandóság vezette a Kisgrafika Barátok Körébe is 1960-ban.

Első cikke – még a Kisgrafika Értesítőben, 1967-ben – jelent meg barátja, Czimra Gyula grafikai munkásságáról. Ezt követően évről évre gyarapodtak az írásai. Az egyéb folyóiratokban (Művészet, Műgyűjtő, Alföld, Életünk, Múzsák stb.) megjelent több mint 600 publikációjának többségét lapunk közölte. Ő mutatta be elsőként – általában műterem látogatást követően – Ágotha Margit, Bálványos Huba, Decsi Ilona, König Róbert, Molnár Gabriella, Molnár István, Müller Árpád, Vén

Stettner Béla linómetszete, X3/2, 130×70

Zoltán munkásságát. A művészek különböző kifejezőmódját értően elemző, azokkal mindig azonosulni tudó tárgyilagos írásai ma már fontos adalékok munkásságuk megismeréséhez. Ugyanezt mondhatjuk el a grafikai, kisgrafikai kiállításokról készült méltatásairól is. Nem ismer kis és nagy feladatot. Érzékeny műelemzések (többször Vén Zoltán rézmetszeteiről), hazai és külföldi exlibris-kiadványok ismertetése, rendezvényekről szóló tudósítások, köszöntők és nekrológok egyaránt jelzik ügyszeretét, azt, hogy a szerkesztő bizottság tagjaként a Külföldi Lapszemle szerkesztése (helyesebben: írása) mellett minden feladatot elvállal. A feledhetetlen dr. Semsey Andor méltó utódjaként ő állítja össze Fery Antal alkotásjegyzékének 4. füzetét, majd – szintén őt követve – afféle kancellárjaként intézi a mester kiterjedt külföldi levelezéseit. Művészetéről a legátfogóbb tanulmányt ő közölte a Confessioban (1993/3. sz.), majd a Fery Veronika által szerkesztett alkotásjegyzék előszavában. A kortárs exlibris-művészetünk nemzetközi elismertségét segítik elő a külföldi szakfolyóiratokban olvasható publikációi. A Portugáliában megjelenő exlibris-enciklopédiában Fery Antal, König Róbert, László Anna, Molnár István, Müller Árpád és Vén Zoltán munkásságát mutatta be.

Kisgrafikai vonatkozású tevékenysége annál is inkább megbecsülésre méltó, mert – a jól ismert Van Gogh-lapok kivételével – nem gyűjti az ex libriseket: elsősorban a megismerés, az önkifejezés, a közösségi érdekű tenni akarás az ő életető eleme. Ezt tükrözik kéziratos visszaemlékezései (hadifogolynaplója, emlékezései a Muharai Együttesről, Kállai Ernőről stb.), amelyek országos közgyűjtemények fogadtak örömmel. Czimra Györgyről 4 kötetes dokumentumgyűjteményt ajándékozott a Magyar Nemzeti Galéria Adattárának, kisebb összeállításokat két másik gyűjteménynek. Kapcsolatuk leírása külön fejezetet érdemelne, csak azt említem meg, hogy Novotny Tihámér a művész szentendrei életmű kiállítását méltató írásában elsőként említi meg dr. Soós Imrét azok között, „akik legtöbbet tettek azért, hogy a művészeti léttől elforduló 'rákoshelyi remete' művészete és hagyatéka ismertté váljék Magyarországon”. Van Goghra vonatkozó több mint 600 könyvet, katalógust, folyóiratpéldányt tartalmazó gyűjteményét a Szépművészeti Múzeum vette át, s az nagy segítséget jelentett a Van Gogh Budapest című kiállítás megszervezéséhez. Mindez összefügg azzal, hogy 60 éve tanulmányozza a művész munkásságát s annak hazai recepcióját. Több mint 30 ilyen tárgyú cikke jelent meg: azokat, idegen nyelvű fordítást is mellékelve, három ismert európai múzeumnak küldte meg és egészsíti ki folyamatosan.

Művészet és műteremtés. Röviden így foglalhatnám össze eddigi munkásságát, az utóbbi kifejezésen azt értve, hogy sokszínű tevékenységével egy sajátos művet, életművet hozott létre. Megtisztelő számunkra, hogy ebben a kisgrafika, az exlibris-művészet meghatározó helyet foglal el. Ahhoz, hogy az még teljesebbé váljon, kívánunk egyesületünk doyenjének további sok örömet, kedvet, jó egészséget olvasói, tisztelői, a gyűjtők és grafikusművészek nevében egyaránt.

Arató Antal

Ottmar Premstaller linómetszete, X3, 27×38

V. Tóth Kornélia BESZÉDES EX LIBRISEK: A KULTÚRA NEMZETKÖZI HÍRNÖKEI¹ 1. RÉSZ

Az ex libris mint képi dokumentum

Az utóbbi években hazánkban is megélné a „vizuális kultúra” vagy „pictural turn”² kifejezésekkel fémjelzett szelemtudományos érdeklődés. „Képekkel élünk és képekben értjük meg a világot”³ – vallja H. Belting professzor, a kép-antropológia elméletének megalkotója. A vizuális kultúrakutatás nyomán kiforruló ikonológia (képtudomány)⁴ feladata E. Panofsky szavaival: a képekben lévő tartalmak, narratív-szimbolikus jelentések feltárása, illetve az ezeket hordozó motívumok azonosítása és interpretálása.⁵ W. J. T. Mitchell ezt az ikonológiai megközelítést meghaladva azoknak a politikai, társadalmi és ideológiai motivációknak az értelmezésére vállalkozik, amelyek a képek készítését, befogadását és a hozzájuk fűződő viszonyulást valójában befolyásolják.⁶ A képek jelentése, értelmezése, tipológiája szorosan összefügg az adott mű funkciójával, az egyes területeknek, műfajoknak megvannak a maguk specifikus ikonográfiai jellemzői, problémái, szabályai.

A kisgrafika, ezen belül az ex libris műfajának ikonográfiai szempontú megközelítése során érdemes – H.-G. Gadamer nyomán – az irodalmi mű és a képzőművészeti alkotások között létező analógiákat hasznosítanunk, s ilyen értelemben tekinthetjük az ex librist „grafikai epigrammának”, azaz mondanivalóját sűrítve megjelenítő, egy-egy ötletre építő, emblémaszerű alkotásnak. Az ex libris mint „...művészi munka értéke nem elsősorban a mérettől függ, kis területen is lehet művészileg nagyot alkotni, és az önkifejezés formáját és eszközeit függetleníteni lehet a méretektől. A kis méret tömör előadásmódra, kompozíciós fegyverre, érzékeny vonalkultúrára kényszerít és olyan grafikai erényeket hoz felszínre, amelyek tehetséges művész esetében egyéni kifejezőmódra vezetnek, s olyan művészi attitűdöt alakítanak ki, amely képes a mikrokozmoszban is a makrokozmosz végtelen horizontját nyújtani”.⁷ Az ex libris tehát, mely nem ad lehetőséget túlrészletezett kompozíciók megalkotásához, tömörségében hat. A képi megformálás minden eleme, a stílus, a kompozíció, a színkezelés, a szövegek tipográfiája ennek rendelődik alá. A francia Jules de Marthold mindezt így fejezi ki „Ballada az ex librishez” c. versében:

„Ex libris, műveltség szimbóluma,
Okosság obeliszkjén finom véset,
Mindenségünk szerény momentuma,
Szülötte avatott, mesteri kéznek.
Formád könyvekbe rajzolt égi jel;
Mint szivárványára, nevet rád Isis,
Könyv-gigászban, röplapon csöppnyi hely:
Kristályelme címere vagy, ex libris”.⁸

Frolov grafikája

Az ex librisek értékét nemcsak a képzőművészet kifejező eszközei határozzák meg, bennük összegződik több humán tu-